

ВІДГУК

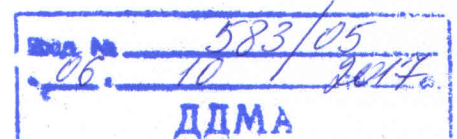
офіційного опонента на дисертаційну роботу

Слободянюк Ольги Василівни

на тему «Фінансові механізми інституціонального розвитку страхового ринку України», представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

На підставі вивчення докторської дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Слободянюк Ольгою Василівною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дослідження. У сучасних обставинах інституціонального розвитку страхового ринку України необхідною умовою є модифікація бізнес-процесів на основі удосконалення програм фінансового забезпечення для зростання прибутковості, ефективності управління ризиками і вибору дієвої стратегії страхового бізнесу. Важливим джерелом забезпечення діяльності страхових установ є попит на страхові послуги, який спроможний трансформуватися в матеріальні, інноваційні й інтелектуальні ресурси. Значні втрати власних фінансових ресурсів страхових компаній відбуваються внаслідок збиткової діяльності фінансових установ, високої інфляції, недосконалості системи оподаткування, браку ефективних джерел розміщення страхових резервів. Дослідження ресурсного забезпечення страхових посередників має бути орієнтоване на визначення фінансових механізмів та інструментів, спрямованих на максимально ефективне формування власного капіталу, забезпечення його достатності, виконання зобов'язань перед страхувальниками.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконувалася відповідно до плану науково-дослідних робіт за держбюджетними темами: Одеського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету «Механізми інституціонального розвитку фінансово-кредитної системи України», «Інвестиційне забезпечення і управління капіталізацією в контексті економічної безпеки підприємств», у рамках якої здобувач обґрунтував концептуальні засади удосконалення фінансових механізмів інституціонального розвитку страхового ринку України та зростання його капіталізації; Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг) «Фундаментальні основи формування механізмів управління фінансовою системою України в умовах кризи», у рамках якої автором удосконалено класифікацію видів перестраховування та визначено перспективи їх розвитку; Класичного приватного університету: «Науково-методичне забезпечення фінансово-економічних процесів», внесок здобувача полягає в обґрунтуванні страхових механізмів стабілізації фінансової системи України; Донбаської державної машинобудівної академії «Антикризові фінансово-економічні імперативи розвитку соціально-економічних систем».

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методологічних та науково-методичних положень щодо удосконалення фінансових механізмів інституціонального розвитку страхового ринку.

У дисертації формалізовано інституціональну модель страхового ринку України за загальними ознаками (обмежена, ненасичена, консолідована, яка знаходиться у стані розвитку, структурована у розрізі акціонерних товариств і товариств із додатковою відповідальністю, традиційна, така, що інтегрується у європейський страховий ринок) та специфічними ознаками (ринок покупців, представлений переважно юридичними особами і майновим страхуванням, зі значним сегментом обов'язкового страхування; інтенсивний ринок, достатньо конкурентний в сегменті «*non-life*»; низькоконцентрований – у сегменті «*life*», малоефективний) (стор. 20-32).

Переконливим є трактування сутності страхового ринку України як економічних відносин із приводу купівлі-продажу страхових послуг, яке передбачає адаптацію формальних інститутів страхового ринку до умов вступу в ЄС, подолання неформальних інститутів, створення сприятливого інституційного середовища, попередження опортуністичної поведінки, покращення конкурентної політики, зменшення негативного впливу екстерналій, збільшення транспарентності страхової діяльності (стор. 33-41).

Здобувачем запропоновано стратегічні фінансові механізми інституціонального розвитку конкурентного середовища страхового ринку України на основі *SWOT*-аналізу форм організації страхової діяльності, представлених класичними страховими компаніями і кооперативними страховими організаціями, результати якого виявилися центральносиметричними (стор. 42-50).

Дисертантом вперше обґрунтовано концептуальні засади інституціонального розвитку страхового ринку України на основі фінансових механізмів: страхової діяльності його окремих сегментів, формування інституціонального середовища, гармонізації зі страховими ринками ЄС (принципи і класифікація видів страхової діяльності, реформування пруденційного нагляду, адаптація стандартів *Solvency II*, стратегічний підхід, інтеграція з банківським бізнесом) (стор. 51-65, 70-95, 289-307);

Вдалою є формалізація опису сегментів страхового ринку України на основі побудованих кореляційно-регресійних моделей залежності частки ринку від рівня чистих виплат за окремими видами страхування, що дозволило виявити такі закономірності: тісний прямий кореляційний зв'язок між фактором та результативним показником по автострахованню, страхуванню фінансових ризиків, страхуванню кредитів, страхуванню вантажів та багажу; натомість відсутність закономірностей взаємозв'язку частки ринку від рівня страхових виплат спостерігається по сегментах страхового ринку, обсяг операцій на яких скорочується: страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, страхування майна, аналогічна тенденція притаманна авіаційному страхуванню та іншим видам страхування (стор. 96-120).

У дисертації удосконалено класифікацію агрострахування в розрізі таких видів: традиційне (моно- і мультиризикове - захист аграріїв від значного кола

несприятливих наслідків за рахунок більш високого рівня страхових тарифів), індексне (на основі індексів - врожайності, дохідності, погоди, рослинності). Пропонована класифікація надасть можливість визначення заходів із інституціонального розвитку агрострахування (стор. 121-151).

Важливе теоретичне і практичне значення має ідентифікація фінансово-правової інституціоналізації діалектики взаємозв'язку страхування та перестраховування. Останнє є похідною категорією від страхової діяльності, оскільки результатом його здійснення є надання фінансових послуг страховим компаніям, але представляє собою самостійний вид підприємницької діяльності, у процесі якої відбувається обмін страхового ризику на кредитний, який вимірюється ймовірністю невиконання перестраховиком своїх фінансових зобов'язань перед страховиком (стор. 158-163, 198-218);

Здобувачем удосконалено фінансові механізми інституціонального розвитку посередництва на страховому ринку України (виникнення професійних перестраховиків, розмежування функцій між страховими та перестраховими компаніями, створення пулової системи перестраховування, інституту перестрахових брокерів). Пропоновані підходи дозволять створити необхідні умови для формування самостійного перестрахового ринку, який буде здатен акумулювати значні за розмірами ризику (стор. 164-182).

У дисертаційній роботі розвинуто методичний підхід до класифікації видів перестраховування із позицій статички (напрямок спрямування захисту, тип покриття ризиків, територіальне розміщення ризиків, галузевий принцип, методи і форма передачі ризиків, підходи до розподілу ризиків) та перспективної динаміки - фінансове перестраховування, факультативне і облігаторне перестраховування, пропорційне і непропорційне перестраховування (стор. 183-197).

Заслужують на увагу фондові механізми розвитку інституціонального середовища страхового ринку України на основі визначення детермінант управління активами і пасивами страхових компаній. На відміну від існуючих, проповані підходи сприятимуть зростанню капіталізації страхового ринку України і активізації його інвестиційної функції (стор. 223-239, 259-285);

Здобувачем розвинуто фінансові механізми забезпечення транспарентності та захисту прав споживачів на страховому ринку України, які

сприятимуть підвищенню кваліфікації персоналу страхових організацій і страхової культури споживачів страхових послуг, розширенню форм і методів страхового захисту (стор. 240-258).

Достатньо аргументованим є дворівневий підхід до реформування пруденційного нагляду на страховому ринку, який дозволяє розмежувати інструменти пруденційного нагляду на макро- і мікрорівнях, сформувавши механізми державно-приватного партнерства на страховому ринку, створити умови для інтеграції страхового ринку України у світовий страховий простір (стор. 308-320);

У дисертації дістали подальшого розвитку положення *Solvency II*, які адаптовано до інституціональних умов України на основі синтезу з системою «експертизи і оцінювання наглядовою радою». Визначення пріоритетів управління необхідним платоспроможним капіталом проведено автором на основі використання апарату нечітких множин для кількісної оцінки відповідних ризиків, пов'язаних із достатністю власного капіталу страхової компанії (стор. 321-376).

Автором розвинуто науково-методичний підхід до інтеграції стратегій управління страховим і банківським бізнесом. На відміну від існуючих, пропонований підхід ґрунтується на теорії біхевіоризму, яку адаптовано до розробки стратегії управління страховим бізнесом в частині гармонізації інтересів страховиків і страхувальників щодо диференціації продуктової та цінової політики страхових компаній залежно від їх конкурентної позиції на ринку, акценту на комунікаційні засоби у практичній роботі страховиків, впровадження принципів рефлексивного управління (стор. 377-397).

Ступінь обґрунтованості і вірогідності наукових положень, висновків і рекомендацій, які наведено у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими і достовірними, вони базуються на фундаментальних положеннях сучасних економічних теорій, глибокому економіко-статистичному аналізу процесів інституціонального розвитку страхового ринку України. Достовірність отриманих наукових та практичних результатів дисертації підтверджено їх апробацією на 13 міжнародних і 3 всеукраїнських науково-практичній конференціях.

У роботі використовувалися такі методи: етапізація (для хронології

інституціонального розвитку страхового ринку України), *SWOT*-аналіз (для оцінки конкурентних позицій страхових організацій), кореляційно-регресійний аналіз (для моделювання залежності частки ринку від рівня чистих виплат за окремими видами страхування, активів і власного капіталу страхових компаній, мультиплікатору капіталу); рейтингова оцінка (для ранжування страхових компаній за рівнем страхових премій, страхових виплат, страхових резервів), статистичні розподілення (для оцінки кількості страхових компаній за розміром активів, власного капіталу, нерозподіленого прибутку); кореляційна матриця (для оцінки можливих комбінацій ризику за видами страхування), трендовий аналіз (для формалізації динаміки показників страхових компаній), нечіткі множини (для оцінки пріоритетів управління необхідним платоспроможним капіталом страхової компанії).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, звітні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, наукові публікації провідних українських і зарубіжних авторів щодо розвитку національної економіки.

Практичне значення результатів дослідження Слободянюк О. В. полягає в тому, що розроблені нею науково-методичні рекомендації впроваджено в практику діяльності органів державної влади, страхових і банківських установ, їх асоціацій, у навчальний процес. Результати впровадження підтверджено відповідними довідками і актами. Практична цінність розроблених рекомендацій полягає у створенні передумов підвищення Наукові фахові видання повною ефективності дії механізмів інституціонального розвитку страхового ринку України.

Оцінка публікацій, відповідності автореферату змісту дисертації. Отримані висновки та результати дослідження знайшли відображення у наукових публікаціях автора, які повною мірою висвітлюють основні результати дисертаційної роботи, а саме – 52 наукові праці, з них 1 одноосібна монографія, 3 – розділи у колективних монографіях, 32 – статті у науково-фахових виданнях та виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 16 - тези доповідей, матеріали конференцій. Зміст автореферату і основні положення дисертації є тотожними. Автореферат повно та достовірно відображає основні результати дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження доповідались та обговорювались на науково-практичних конференціях:

- 13 міжнародних: «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2016, 2012), «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (Луцьк, 2016), «Benefits, Risks, Implementation Mechanisms: International Scientific Conference Formation of Modern Economic Area internship (Tbilisi, 2016), «Innovative educational technologies: international experience and its application in training in economics and management» (Chisinau, Republica Moldova, 2016), «Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності» (Черкаси, 2016), «Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності» (Ірпінь, 2016), «National Models of Economic Systems» (Riga, 2016), «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав-Хмельницький, 2016), «Економічні та соціальні інновації як фактор розвитку економіки» (Луцьк, 2014), «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика» (Хмельницький, 2014), «Формування та розвиток економіки в сучасних умовах господарювання» (Луцьк, 2012), «Аналіз функціонування різних страхових систем ближнього та дальнього зарубіжжя» (Луцьк, 2011);

- 3 Всеукраїнських: «Страховання в Україні: стан та тенденції розвитку» (Черкаси, 2016), «Україна: поступ у майбутнє» (Київ, 2016), «Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства» (Одеса, 2011).

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертацію оформлено відповідно встановлених вимог, матеріал викладено логічно й послідовно. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів із висновками і відповідною літературою, висновків, 5 додатків і містить 58 таблиць, 26 рисунків. Повний обсяг дисертації становить 485 сторінок.

Стиль та мова викладення результатів дослідження. Текст дисертації викладено науковим стилем, грамотною українською мовою. Дисертаційна робота має аналітичний, пошуково-дослідницький характер.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи. Поряд із позитивними результатами, в роботі є окремі дискусійні положення і недоліки.

1. Дослідження теоретико-концептуальних засад інституціональних форм організації страхового ринку України репрезентовано з використанням новітнього методологічного інструментарію. На рис. 1.1 наведено склад і структуру страхових компаній України за організаційно-правовими формами (стор. 42), які коментуються на стор. 43. Вважаю, що автору варто було надати науково обґрунтовану критичну оцінку відповідності поширеної в Україні форми організації страхових компаній (приватні акціонерні товариства) потребам інституціонального розвитку ринку страхування.

2. На підставі вивчення докторської дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, можна констатувати, що особлива увага приділяється сегменту страхування життя. На стор. 82 здобувач зазначає, що в Україні за станом на 30.09.2016 року мають ліцензію на страхування життя 43 страхові компанії. Однак не більше 10 з них активно працюють на цьому ринку. Відповідних коментарів такої ситуації дисертант не надає.

3. У дисертаційній роботі автор наголошує на важливості розвитку сегменту аграрного страхування. У табл. 2.11 (стор. 135) наведено рейтинг страхових компаній по добровільному страхуванню сільгосппродукції. Враховуючи, що поняття «рейтинг» є синтетичним показником, доречніше було би у назві вжити термін «ренкінг», оскільки у таблиці наведено ранжування страхових компаній за обсягом страхових премій.

4. Автором обґрунтовуються науково-методологічні підходи щодо удосконалення класифікації видів перестраховування на основі системного підходу. На нашу думку, потребує уточнення, чим «договори ексцеденту збитку» відрізняються від «договорів ексцеденту збитковості» (табл. 3.2) на стор. 189.

5. Варто відзначити високий рівень дисертаційного дослідження, що дало змогу автору визначити особливості формування і розвитку фінансових механізмів забезпечення транспарентності та захисту прав споживачів на страховому ринку України. Розмірковуючи про проблематику забезпечення транспарентності та захисту прав споживачів (стор. 240-258), автор не

конкретизує вимоги до офіційних web-сайтів страхових компаній у частині розкриття інформації.

6. Складність дослідження різних питань капіталізації в сегменті розвитку інституціонального середовища страхового ринку України потребує додаткової аргументації. Рис. 4.4 (стор. 272 дисертації) свідчить про наявність від'ємних значень нерозподіленого прибутку у страхових компаніях. Однак, значення мультиплікатору капіталу на рис. 4.6 (стор. 277) є додатним.

7. По тексту дисертації автор особливу увагу приділяє системному застосуванню міжнародних принципів і стандартів у діяльності страхових компаній. На стор. 325 сформульовано вимоги до страхових та перестрахових компаній, які підпадатимуть під дію *Solvency II*. Доцільно було би уточнити перелік таких компаній для умов національного страхового ринку, зважаючи на курс України на євроінтеграцію.

Проте, зроблені зауваження не знижують загальної високої позитивної оцінки виконаного дисертаційного дослідження для науки і практики. Вони, власне підтверджують високий рівень підготовки та самостійності мислення автора, вихованого у високоосвіченій науковій школі Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України.

Загальний висновок. Дисертаційну роботу Слободянюк Ольги Василівни «Фінансові механізми інституціонального розвитку страхового ринку України» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальну наукову проблему удосконалення фінансових механізмів інституціонального розвитку страхового ринку України, його сегментів, посередництва на страховому ринку, стану інституціонального середовища та забезпечення гармонізації фінансових механізмів інституціонального розвитку страхового ринку України в умовах євроінтеграції.

Дисертація Слободянюк О. В. за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; задачі дисертаційної роботи в цілому реалізовано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Таким чином, дисертація Слободянюк Ольги Василівни на тему «Фінансові механізми інституціонального розвитку страхового ринку України» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення та характеризується науковою новизною і відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), що висуваються до докторської дисертації, а її автор – *Слободянюк Ольга Василівна* – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри обліку та фінансів
Івано-Франківського навчально-наукового
інституту менеджменту Тернопільського
національного економічного університету
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

Л. М. Алексеєнко

Підписи	<i>Л. М. Алексеєнко</i>
Завіряю:	<i>Г. В. Гаращенко</i>
Зав. загальним відділом	